

Μέθοδοι Έρευνας στις Κοινωνικές Επιστήμες και στην Εκπαιδευτική Έρευνα

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών “Ειδική Αγωγή”

Ηρώ Βούλγαρη, Διονύσης Μάνεσης
ΤΕΑΠΗ ΕΚΠΑ

Ηθική και Δεοντολογία
Αξιοπιστία, Εγκυρότητα

Ηθική και Δεοντολογία

Κατά το σχεδιασμό της έρευνας, στη συλλογή και ανάλυση των δεδομένων, μετά την ολοκλήρωση της συλλογής δεδομένων

Θεμέλια της Ηθικής στην Έρευνα: Η Δίκη της Νυρεμβέργης

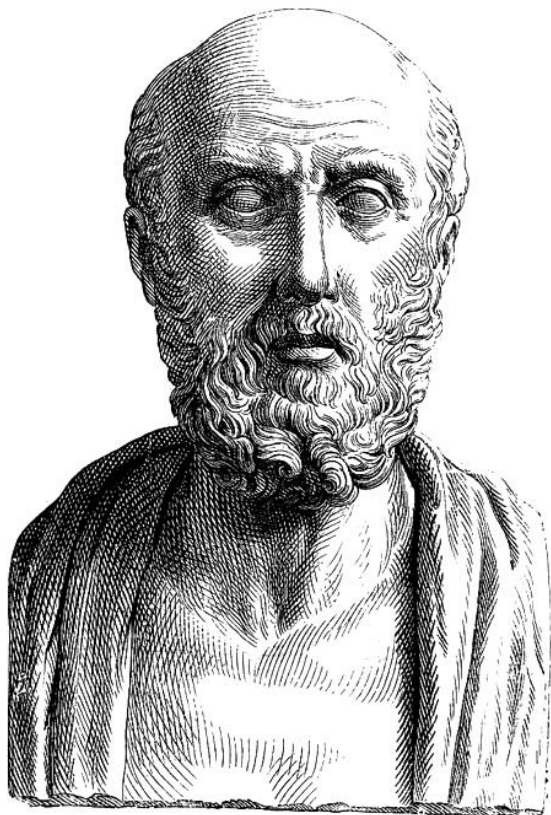

Πηγή: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:The_defendants_at_Nuremberg_Trials.jpg

Ο Κώδικας της Νυρεμβέργης

- Αρχές ηθικής και δεοντολογίας στην έρευνα και τα πειράματα σε ανθρώπους
- 1947, μετά τη Δίκη της Νυρεμβέργης, μετά το τέλος του 2ου Παγκοσμίου Πολέμου
- Βασίστηκε στον Όρκο του Ιπποκράτη

Ο Όρκος του Ιπποκράτη

Ορκίζομαι στο θεό Απόλλωνα τον ιατρό και στο θεό Ασκληπιό και στην Υγεία και στην Πανάκεια και επικαλούμενος τη μαρτυρία όλων των θεών ότι θα εκτελέσω κατά τη δύναμη και την κρίση μου τον όρκο αυτόν και τη συμφωνία αυτή.

Να θεωρώ τον διδάσκαλό μου της ιατρικής τέχνης ίσο με τους γονείς μου και την κοινωνία του βίου μου. Και όταν χρειάζεται χρήματα να μοιράζομαι μαζί του τα δικά μου. Να θεωρώ την οικογένειά του αδέρφια μου και να τους διδάσκω αυτήν την τέχνη αν θέλουν να την μάθουν χωρίς δίδακτρα ή άλλη συμφωνία.

Να μεταδίδω τους **κανόνες ηθικής**, την προφορική διδασκαλία και όλες τις άλλες ιατρικές γνώσεις στους γιους μου, στους γιους του δασκάλου μου και στους εγγεγραμμένους μαθητές που πήραν τον ιατρικό όρκο, αλλά σε κανέναν άλλο.

Θα χρησιμοποιώ τη **θεραπεία για να βοηθήσω τους ασθενείς** κατά τη δύναμη και την κρίση μου, αλλά **ποτέ για να βλάψω ή να αδικήσω**. Ούτε θα δίνω θανατηφόρο φάρμακο σε κάποιον που θα μου το ζητήσει, ούτε θα του κάνω μια τέτοια υπόδειξη.

Παρομοίως, δεν θα εμπιστευτώ σε έγκυο μέσο που προκαλεί έκτρωση.

Θα διατηρώ αγνή και άσπιλη και τη ζωή και την τέχνη μου. Δεν θα χρησιμοποιώ νυστέρι ούτε σε αυτούς που πάσχουν από λιθίαση, αλλά θα παραχωρώ την εργασία αυτή στους ειδικούς της τέχνης.

Σε όσα σπίτια πηγαίνω, θα μπαίνω **για να βοηθήσω τους ασθενείς** και θα απέχω από οποιαδήποτε εσκεμμένη βλάβη και φθορά, και ιδίως από γενετήσιες πράξεις με άνδρες και γυναίκες, ελεύθερους και δούλους. Και όσα τυχόν βλέπω ή ακούω κατά τη διάρκεια της θεραπείας ή και πέρα από τις επαγγελματικές μου ασχολίες στην καθημερινή μου ζωή, αυτά που δεν πρέπει να μαθευτούν παραξένω δεν θα τα κοινοποιώ, θεωρώντας τα θέματα αυτά μυστικά.

Αν τηρώ τον όρκο αυτό και δεν τον παραβώ, ας χαίρω πάντοτε υπολήψεως ανάμεσα στους ανθρώπους για τη ζωή και για την τέχνη μου. Αν όμως τον παραβώ και επιορκήσω, ας πάθω τα αντίθετα.

Ο Κώδικας της Νυρεμβέργης: 10 αρχές

Η **εθελουσία συναίνεση** του ανθρωπίνου υποκειμένου του πειράματος είναι απολύτως απαραίτητη. Αυτό σημαίνει ότι το άτομο που συμμετέχει στο πείραμα θα πρέπει να:

βρίσκεται σε θέση (από νομική σκοπιά) να συναινέσει στη διεξαγωγή

βρίσκεται σε θέση που να του επιτρέπει να ασκήσει ελεύθερα το δικαίωμα της επιλογής **χωρίς την παρεμβολή οιοδήποτε στοιχείου βίας, εξαπάτησης ή εξαναγκασμού**, ή οιασδήποτε άλλης απώτερης μορφής καταναγκασμού ή πίεσης, και

έχει επαρκείς γνώσεις και να κατανοεί όλες τις θεωρητικές και πρακτικές παραμέτρους προς διεξαγωγή πειράματος, έτσι ώστε να μπορεί να πάρει μια απόφαση βασισμένη σε πλήρη ενημέρωση και ορθή κρίση. Διά τούτο απαιτείται, πριν από την αποδοχή της καταφατικής απόφασης του υποκειμένου του πειράματος, να έχουν γίνει γνωστά σε αυτό η **φύση**, η **διάρκεια** και ο **σκοπός** του πειράματος, η **μέθοδος** και τα **μέσα διεξαγωγής**, όλες οι **πιθανές ενοχλήσεις και οι κίνδυνοι** καθώς και οι επιπτώσεις στην υγεία του ή στο άτομό του που μπορεί να προκληθούν από τη συμμετοχή του στο πείραμα. Είναι καθήκον και ευθύνη του ατόμου που οργανώνει, κατευθύνει και διεξάγει το πείραμα να εξασφαλίσει ότι πληρούνται όλες οι παραπάνω προϋποθέσεις όσον αφορά τη συναίνεση του υποκειμένου. Αυτό το **προσωπικό καθήκον** και η συνεπαγόμενη ευθύνη δεν μπορούν να μεταβιβασθούν ατιμωρητί σε άλλο άτομο.

Το πείραμα θα πρέπει να έχει σκοπό την απόδοση ενός **καρποφόρου αποτελέσματος για το καλό του κοινωνικού συνόλου**, αποτέλεσμα που δεν θα μπορεί να επιτευχθεί με άλλες **μεθόδους ή μέσα έρευνας**, και δεν θα είναι τυχαίο ή θα στερείται χρησιμότητας στη φύση.

Το πείραμα θα πρέπει να είναι σχεδιασμένο κατά τέτοιον τρόπο και **να βασίζεται στα αποτελέσματα των αντιστοίχων πειραμάτων** σε ζώα καθώς και στην υπάρχουσα γνώση της φυσικής ιστορίας της νόσου ή του υπό μελέτη προβλήματος έτσι ώστε τα προβλεπόμενα αποτελέσματα να δικαιολογούν τη διεξαγωγή του.

Το πείραμα θα πρέπει να διεξαχθεί κατά τέτοιον τρόπο ώστε **να αποφευχθεί κάθε άσκοπος οργανικός ή ψυχικός πόνος ή τραυματισμός**.

Κανένα πείραμα δεν πρέπει να διεξάγεται όταν υπάρχει εκ των προτέρων γνώση ότι είναι **πιθανόν να προκληθεί ο θάνατος του υποκειμένου ή ο τραυματισμός του με αποτέλεσμα οιοδήποτε δείκτη αναπηρία παρεκτός, ίσως, τα πειράματα εκείνα όπου οι διεξάγοντες αυτά ιατροί είναι παραλλήλως και τα υποκείμενα**.

Ο **δείκτης κινδύνου** ενός πειράματος δεν θα πρέπει ποτέ να υπερβαίνει αυτόν που καθορίζεται από την **ανθρωπιστική σημασία** του προβλήματος που αποσκοπεί να λύσει το πείραμα.

Θα πρέπει να γίνουν οι κατάλληλες προετοιμασίες και να εξασφαλισθούν επαρκή μέσα για **την προστασία του υποκειμένου** του πειράματος από έστω και απειροελάχιστες πιθανότητες τραυματισμού, αναπηρίας ή θανάτου.

Το πείραμα θα πρέπει να διεξαχθεί μόνο **από άτομα με την ανάλογη επιστημονική κατάρτιση**. Οι διεξάγοντες το πείραμα και οι εμπλεκόμενοι σε αυτό θα πρέπει να επιδείξουν σε όλα του τα στάδια τον **υψηλότερο βαθμό ικανοτήτων και μέριμνας**.

Κατά τη διάρκεια του πειράματος, το ανθρωπινό υποκείμενο θα πρέπει να έχει την **ελευθερία να θέσει τέλος στο πείραμα** αν έχει φθάσει σε εκείνη την οργανική ή ψυχική κατάσταση όπου η συνέχιση του πειράματος του φαίνεται αδύνατη.

Κατά τη διάρκεια του πειράματος, ο επικεφαλής επιστήμονας θα πρέπει να είναι προετοιμασμένος **να διακόψει το πείραμα σε οιοδήποτε στάδιό του** αν έχει λόγο να πιστεύει βάσει της καλής πίστης, των υψηλών ικανοτήτων και της προσεκτικής κρίσης που απαιτούνται από αυτόν ότι η συνέχιση του πειράματος **είναι πιθανόν να οδηγήσει στον τραυματισμό, την αναπηρία ή τον θάνατο του υποκειμένου του πειράματος**.

Κανονισμοί για την Έρευνα

Νόμοι, προεδρικά διατάγματα,
ευρωπαϊκές συμβάσεις, η
Διακήρυξη του Ελσίνκι, η
Διακήρυξη της UNESCO, Σύμβαση
Οβιέδο για τα Ανθρώπινα
Δικαιώματα, κ.α.

- Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τη Βιοϊατρική (Σύμβαση Οβιέδο) (ιδίως άρθρα 15, 16, 17)
- νόμος 2472/1997 για τα προσωπικά δεδομένα (ιδίως άρθρα 4 – 14)
- Έρευνα σε ευαίσθητες πληθυσμιακές ομάδες όπως παιδιά, έγκλειστοι φυλακών ή ψυχικά ασθενή άτομα
 - Οδηγία 2001/20/ΕΚ (ιδίως άρθρα 3, 4, 5, 6)
 - Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τη Βιοϊατρική (Σύμβαση Οβιέδο) (ιδίως άρθρα 15, 16, 17)
 - Πρωτόκολλο της Σύμβασης του Οβιέδο για τη Βιολογική Έρευνα
 - Διακήρυξη του Ελσίνκι της World Medical Association
 - νόμος 2472/1997 για τα προσωπικά δεδομένα (ιδίως άρθρα 4 – 14)
- Έρευνα σε ομάδες με ιδιαίτερα φυλετικά ή πολιτισμικά χαρακτηριστικά
 - Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τη Βιοϊατρική (Σύμβαση Οβιέδο) (ιδίως άρθρα 5, 6, 11, 12)

Γενικές Αρχές Ηθικής στην Έρευνα

- **Εθελούσια συναίνεση:** νομικά ικανό άτομο (π.χ. ενήλικες), χωρίς εξαπάτηση ή εξαναγκασμό, με ενημέρωση και πληροφόρηση για κατανόηση από τους συμμετέχοντες (εθελοντική συμμετοχή).
- Το υποκείμενο **ελεύθερο να διακόψει** τη συμμετοχή του ανά πάσα στιγμή, χωρίς τιμωρία
- **Όχι απόκρυψη συλλογής δεδομένων**, συμμετοχής στη μελέτη (παραβίαση δικαιώματος αυτο-διάθεσης του ατόμου) (;)
- **Γνώση των προηγούμενων ερευνών**, θεωρίας από ερευνητές
- **Οφέλη** για το κοινό καλό
- **Όχι άσκοπος κίνδυνος**, πόνος, τραυματισμός στους συμμετέχοντες (σωματικός ή ψυχολογικός)
- Προστασία των συμμετεχόντων από πιθανούς **κινδύνους**
- **Ποτέ** όταν είναι γνωστό ότι το πείραμα θα επιφέρει θάνατο ή τραυματισμό
- Ο **κίνδυνος** ανάλογος με τα αναμενόμενα ανθρωπιστικά **οφέλη**
- Έλλειψη **εναλλακτικών** μεθόδων έρευνας
- Ερευνητές με κατάλληλη, σχετική **κατάρτιση** και ικανότητες
- Ο ερευνητής να **διακόψει** όταν υπάρχει πιθανότητα τραυματισμού, αναπηρίας, θανάτου, κλπ
- Διασφάλιση **ιδιωτικότητας** και **εμπιστευτικότητας** των δεδομένων (προσωπικά δεδομένα, ευαίσθητα δεδομένα), ανωνυμία, όχι ταυτοποίηση, ασφάλεια διατήρησης και διαμοίρασης δεδομένων
- Επιστημονική, κοινωνική αξία – **αξιόπιστα** αποτελέσματα (π.χ. με κατάλληλη μεθοδολογία)
- Όχι **αμοιβή** σε συμμετέχοντες - Ναι στα οφέλη, π.χ. αποστολή αποτελεσμάτων έρευνας, συμβολή στο κοινό καλό

http://www.dpa.gr/portal/page?_pageid=33,213319&_dad=portal&_schema=PORTAL

Προσωπικά Δεδομένα: Δικαιώματα Υποκειμένου

- **Δικαίωμα ενημέρωσης:** Ενημέρωση από τον υπεύθυνο για την ταυτότητα της έρευνας, των ερευνητών, τον σκοπό της επεξεργασίας δεδομένων, το είδος και περιεχόμενο των δεδομένων που θα συγκεντρωθούν, το δικαίωμα πρόσβασης στα δεδομένα, ποιος θα έχει πρόσβαση σε αυτά, το εάν ανακοινώνονται σε τρίτους
- **Δικαίωμα πρόσβασης:** Στα δεδομένα, στους τρόπους επεξεργασίας και διακίνησής τους
- **Δικαίωμα αντίρρησης:** Διατύπωση αντιρρήσεων για την επεξεργασία δεδομένων που το αφορούν

Ενυπόγραφη Ενημερωμένη Συναίνεση!

- Για την ενημερωμένη συναίνεση, περιγράφουμε:
 - Το στόχο της έρευνας
 - Αναμενόμενη διάρκεια
 - Διαδικασία έρευνας
 - Το δικαίωμα άρνησης ή διακοπής ανά πάσα στιγμή και τις πιθανές συνέπειες
 - Πιθανό κίνδυνο, βλάβες, αρνητικές συνέπειες
 - Αναμενόμενα ερευνητικά οφέλη
 - Πιθανά κίνητρα, ανταμοιβή
 - Στοιχεία επικοινωνίας ερευνητών κ.α. για ερωτήσεις
- Οι συμμετέχοντες συναινούν υπογράφοντας αφού έχουν κατανοήσει τους όρους συμμετοχής
- Οι ερευνητές φροντίζουν να έχουν κατανοήσει οι συμμετέχοντες τους όρους

Ανήλικοι Συμμετέχοντες

- Συγκατάθεση από γονείς (επομένως είναι και αυτοί εθελοντές)
 - Διαφορές εθελοντών και μη εθελοντών. Παιδιά: με καλύτερες ακαδημαϊκές επιδόσεις, δημοφιλή στους συνομηλίκους τους, λευκά, λιγότερο πιθανό κοινωνικά περιθωριοποιημένα, λιγότερο πιθανό επιθετικά
- Συγκατάθεση ΚΑΙ από τα παιδιά
- Διαδικασίες, φόρμες συγκατάθεσης
- Δείτε και το <https://iread-project.eu/2018/10/01/research-with-children-good-practices-in-seeking-consent/>

Ερωτήματα

- Τι πρέπει να προσέχουμε όταν η έρευνα γίνεται σε ευάλωτες ομάδες; π.χ. παιδιά, ηλικιωμένοι, κρατούμενοι, ανάπηροι, ασθενείς, άτομα σε κώμα, κ.λπ.;
- Τι πρέπει να προσέχουμε όταν μελετούμε ευαίσθητα θέματα; π.χ. η κακοποίηση στην παιδική ηλικία, η σεξουαλική συμπεριφορά, η χρήση ναρκωτικών;
- Δίνουμε ανταμοιβές συμμετοχής στους συμμετέχοντες στην έρευνα;
- Τι πρέπει να προσέξουμε όταν συλλέγουμε και επεξεργαζόμαστε ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα;

Παράδειγμα: Αίτηση στην Επιτροπή Ηθικής στην Έρευνα από το Πανεπιστήμιο της Μάλτας – κάποια από τα ερωτήματα

- Will project involve collection of **primary data** from human participants?
- **Risk of harm** to participants: Are your participants at risk of harm? (Physical, psychological, legal, economic, social, etc.)
- **Physical intervention**: Does your research involve physical intervention on participants?
- **Vulnerable participants**: Do you include participants who, in your study or discipline, would be considered vulnerable (e.g. children, prisoners, persons with disability, substance abusers, or economically or educationally disadvantaged persons, or other)
- **Identifiable participants**: Are the participants in your research identifiable in some way in your research records?
- **Sensitive personal data**: Do you plan to collect special categories of data (sensitive personal data) that reveals race or ethnic origin, political opinions, religious or philosophical beliefs, membership in a trade union, genetic or biometric data that may uniquely identify a natural person, health, sex life and/or sexual orientation?
- **Human tissue/samples**: Will your research involve the collection of human tissue/samples?
- **Withheld info assent/consent**: Do you plan to withhold information from potential participants regarding the nature of the research when you seek to obtain assent/consent?
- **Opt-out at consent/assent**: Do you plan to employ opt-out consent/assent with potential participants?
- **Deception in data generation**: Do you plan to actively provide false/misleading information or passively withhold information during the process of data generation (e.g. experiments, use of placebos, scenarios, games)?
- **Incidental findings**: Could your research generate incidental findings that may need to be communicated to participants?
- **Risk to researcher/s**: Is there significant foreseeable risk to you as the researcher or to any member of the research team?
- **Risk to environment**: Is there significant foreseeable risk that your research can cause harm to the environment?

<https://www.um.edu.mt/urec/onlineforms>

Οδηγίες Έγκρισης Έρευνας από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Για παράδειγμα:

- Βάσει του άρθρου 46, παρ. 3 του Ν. 4589/2019 (ΦΕΚ13/Α/29-1-2019) και του άρθρου 212, παρ. 3 του Ν. 4610/2019 (ΦΕΚ 70/Α/7-5-2019), όσον αφορά στη χορήγηση άδειας για τη διεξαγωγή έρευνας σε σχολικές μονάδες ή δομές εκπαίδευσης αρμοδιότητας του Υ.ΠΑΙ.Θ., ισχύει το εξής: *«Για έρευνα που διεξάγεται από μέλος του προσωπικού ή φοιτητή Α.Ε.Ι. δεν απαιτείται η εισήγηση ή η γνώμη της αρμόδιας υπηρεσίας εφόσον το σχετικό αίτημα συνοδεύεται από εισήγηση της Επιτροπής Δεοντολογίας του οικείου Α.Ε.Ι. ή της Γενικής Συνέλευσης του Τμήματος, όταν πρόκειται για Παιδαγωγικό Τμήμα, την οποία προσκομίζει στην αρμόδια υπηρεσία που καταθέτει το αίτημα».*
- https://iep.edu.gr/images/IEP/GENERAL/Ereunes_Programata/2023_06_14-%CE%9F%CE%B4%CE%B7%CE%B3%CF%8C%CF%82_%CE%88%CE%B3%CE%BA%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%B7%CF%82_%CE%95%CE%BA%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B5%CF%85%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD_%CE%A0%CF%81%CE%B F%CE%B3%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%BC%CE%AC%CF%84%CF%89%CE%BD_%CE%94%CF%81%CE%AC%CF%83%CE%B5%CF%8 9%CE%BD_%CE%95%CE%BA%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B5%CF%85%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%8D_%CE %A5%CE%BB%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%8D_%CE%B3%CE%B9%CE%B1_%CF%84%CE%B1_%CE%95%CF%81%CE%B3%CE%B1 %CF%83%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B9%CE%B1_%CE%94%CE%B5%CE%BE%CE%B9%CE%BF%CF%84%CE%AE%CF%84%CF%89 %CE%BD_%CE%95%CF%81%CE%B5%CF%85%CE%BD%CF%8E%CE%BD_%CE%9C%CE%AC%CE%B9%CE%BF%CF%82_2023.pdf

Persons Needed for a Study of Memory

*We will pay five hundred New Haven men to help us complete a scientific study of memory and learning. The study is being done at Yale University.

*Each person who participates will be paid \$4.00 (plus 50c carfare) for approximately 1 hour's time. We need you for only one hour: there are no further obligations. You may choose the time you would like to come (evenings, weekdays, or weekends).

*No special training, education, or experience is needed. We want:

Factory workers	Businessmen	Construction workers
City employees	Clerks	Salespeople
Laborers	Professional people	White-collar workers
Barbers	Telephone workers	Others

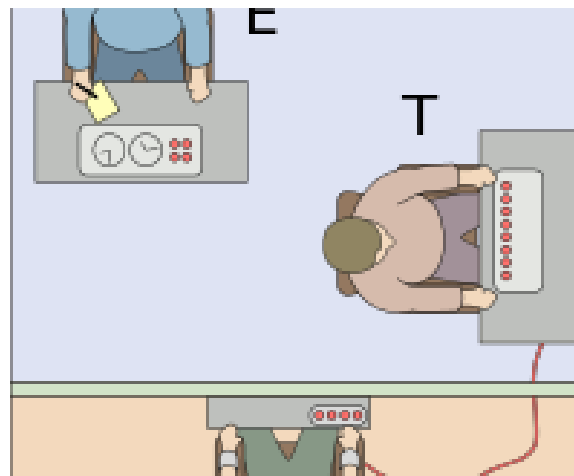
All persons must be between the ages of 20 and 50. High school and college students cannot be used.

*If you meet these qualifications, fill out the coupon below and mail it now to Professor Stanley Milgram, Department of Psychology, Yale University, New Haven. You will be notified later of the specific time and place of the study. We reserve the right to decline any application.

*You will be paid \$4.00 (plus 50c carfare) as soon as you arrive at the laboratory.

Το πείραμα του Milgram (1961, Stanley Milgram, Yale University)

Milgram, S. (1963). Behavioral Study of obedience. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 67(4), 371-378.
<http://dx.doi.org/10.1037/h0040525>

Το πείραμα του Milgram

Θέματα Ηθικής;

Εξαπάτηση, ψέματα στους
συμμετέχοντες για την έρευνα;

Public Announcement

**WE WILL PAY YOU \$4.00 FOR
ONE HOUR OF YOUR TIME**

Persons Needed for a Study of Memory

*We will pay five hundred New Haven men to help us complete a scientific study of memory and learning. The study is being done at Yale University.

*Each person who participates will be paid \$4.00 (plus 50c carfare) for approximately 1 hour's time. We need you for only one hour; there are no further obligations. You may choose the time you would like to come (evenings, weekdays, or weekends).

*No special training, education, or experience is needed. We want:

Factory workers	Businessmen	Construction workers
City employees	Clerks	Salespeople
Laborers	Professional people	White-collar workers
Barbers	Telephone workers	Others

All persons must be between the ages of 20 and 50. High school and college students cannot be used.

*If you meet these qualifications, fill out the coupon below and mail it now to Professor Stanley Milgram, Department of Psychology, Yale University, New Haven. You will be notified later of the specific time and place of the study. We reserve the right to decline any application.

*You will be paid \$4.00 (plus 50c carfare) as soon as you arrive at the laboratory.

TO:
PROF. STANLEY MILGRAM, DEPARTMENT OF PSYCHOLOGY,
YALE UNIVERSITY, NEW HAVEN, CONN. I want to take part in
this study of memory and learning. I am between the ages of 20 and
50. I will be paid \$4.00 (plus 50c carfare) if I participate.

NAME (Please Print)

ADDRESS

TELEPHONE NO. Best time to call you

AGE OCCUPATION SEX

CAN YOU COME:

WEEKDAYS EVENINGS WEEKENDS

Το Πείραμα της Φυλακής
του Stanford (1971, Philip
Zimbardo, Stanford
University)

<https://www.youtube.com/watch?v=uTdttd7XTfQ>

Haney, C., Banks, W. C., & Zimbardo, P. G.
(1973). A study of prisoners and guards
in a simulated prison.
Naval Research Review, 30, 4-17.

Θέματα Ηθικής και Δεοντολογίας;

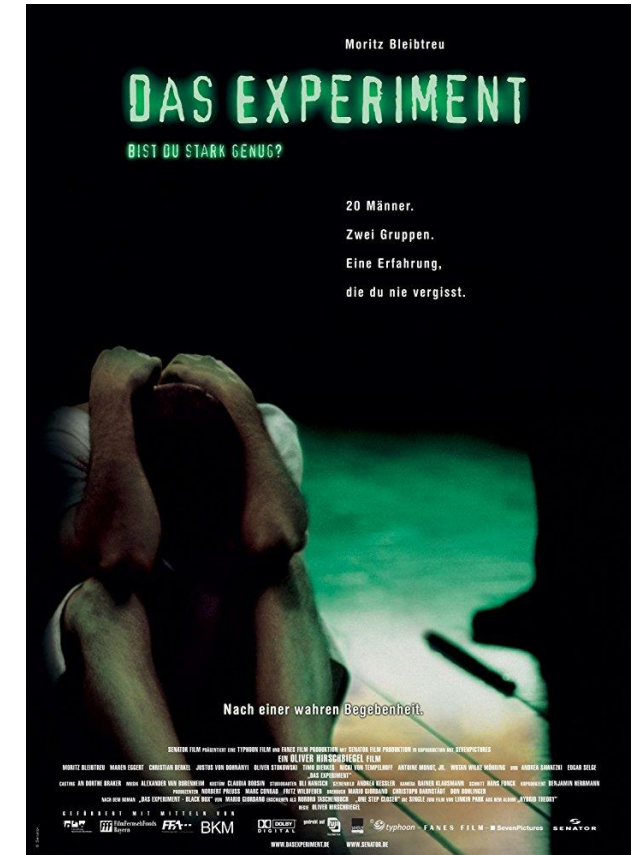
- Έλλειψη ενημερωμένης συγκατάθεσης (ωστόσο, απρόβλεπτες οι συνθήκες πριν το πείραμα)
- Έλλειψη συναίνεσης για «σύλληψη» των συμμετεχόντων στα σπίτια τους (καθυστέρησης έγκρισης από την αστυνομία, οι ερευνητές ήθελαν την έκπληξη)
- Οι συμμετέχοντες δεν προστατεύθηκαν από ψυχολογικό και σωματικό κίνδυνο
- Το πείραμα συνεχίστηκε παρότι οι συμμετέχοντες ήθελαν να αποχωρήσουν
- Όμως, αδυναμία εύρεσης άλλης μεθόδου για τα ερευνητικά ερωτήματα;
- Υποκειμενικότητα (ο Zimbardo ήταν φύλακας, καθοδηγούσε τους συμμετέχοντες-φύλακες)
- Αναστοχασμός, συζήτηση, ερωτηματολόγια σε συμμετέχοντες μετά την έρευνα;
- Ευρήματα χρήσιμα για τη γνώση και το ευρύτερο καλό;
- Αδυναμία επανάληψης της έρευνας από άλλους
- Αδυναμία γενικεύσιμων συμπερασμάτων, μικρό και μη αντιπροσωπευτικό δείγμα
- Ανάγκη έγκρισης από επιτροπές ηθικής και δεοντολογίας. Μετά την έρευνα, επίσημη αναγνώριση των αρχών ηθική και δεοντολογίας από τον American Psychological Association

Πηγές: McLeod, S. A. (2018, Sept 16). Zimbardo - Stanford prison experiment.

Retrieved from <https://www.simplypsychology.org/zimbardo.htm>,

<https://www.prisonexp.org/> , <https://www.prisonexp.org/links/#criticisms>

Το Πείραμα της Φυλακής του Stanford

Ηθική και Δεοντολογία σε κάθε στάδιο της έρευνας

- Στόχος; (π.χ. διαφορές στην ευφυΐα)
- Πλαίσιο έρευνας; (π.χ. κρατητήριο ανηλίκων)
- Διαδικασίες; (π.χ. δημιουργία υψηλού άγχους)
- Μέθοδο συλλογής δεδομένων; (π.χ. συγκαλυμμένη παρατήρηση)
- Συμμετέχοντες; (π.χ. συναισθηματικά διαταραγμένοι έφηβοι)
- Δεδομένα; (π.χ. πολύ προσωπικές πληροφορίες)
- Τι θα γίνει με τα δεδομένα; (π.χ. δημοσίευση με τρόπο που προκαλεί ενόχληση στους συμμετέχοντες)
- Μεταξύ της αναζήτησης της γνώσης και της αλήθειας και σεβασμού της ελευθερίας και αυτοδιάθεσης ατόμου, σεβασμού ανθρωπίνων δικαιωμάτων
- Θέματα εμπιστοσύνης και διαπροσωπικών σχέσεων, ευαισθησία, συναισθήματα συμμετεχόντων
- Διάλογος με συμμετέχοντες

Louis Cohen, Lawrence Manion, 1994, Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής Έρευνας, εκδ. Μεταίχμιο

Δεοντολογία Έρευνας

- Όχι εξαπάτηση!
 - Κατασκευή δεδομένων, παραποίηση δεδομένων
 - Επιλεκτική δημοσίευση αποτελεσμάτων, δημοσίευση φανταστικών αποτελεσμάτων
 - Παραπλανητική αναφορά των μεθόδων και αποτελεσμάτων
- Κλοπή εργασίας άλλων (πνευματικής ιδιοκτησίας), λογοκλοπή
- Βλάβες στην ποιότητα της έρευνας και την επιστημονική κοινότητα

Λογοκλοπή

- Η αναπαραγωγή έργου που δεν ανήκει στο συγγραφέα, χωρίς την απαιτούμενη αναφορά στον πρωτότυπο συγγραφέα
- Η χρησιμοποίηση παραφράσεων του αρχικού έργου, χωρίς την απαραίτητη αναφορά
- Υποβολή εργασίας που έχει εκπονηθεί σε συνεργασία ως ατομικής
- Χρήση έργου τρίτων προσώπων και εμφάνισή του ως προσωπική δημιουργία
- "Η αναπαραγωγή ολόκληρου ή τμημάτων πνευματικών έργων τρίτων προσώπων (βιβλίων, άρθρων, εργασιών, κ.λπ.) καθώς και η μετάφραση, η διασκευή, η παραποίηση ή απομίμησή τους, χωρίς την άδεια του δημιουργού τους, απαγορεύεται από το νόμο, ανεξάρτητα από τη μορφή με την οποία αυτή γίνεται (έντυπη, ηλεκτρονική, φωτογραφική, κ.λπ.) και συνιστά αστικό και ποινικό αδίκημα, συνάμα δε και σοβαρή πειθαρχική παράβαση."
- Εκ νέου υποβολή εργασίας (ολόκληρης ή μέρους) που εκπονήθηκε σε άλλο μάθημα για εξέταση σε νέο μάθημα
- Η οικειοποίηση αποτελεσμάτων από έρευνες άλλων (τιμωρία με βάση τις αρχές προστασίας πνευματικών δικαιωμάτων)
- Νόμος 2121/1993. Πνευματική Ιδιοκτησία, Συγγενικά Δικαιώματα και Πολιτιστικά Θέματα. ΦΕΚ Α 25 1993 - Θέση σε ισχύ 04.03.1993:
<http://www.opi.gr/index.php/2013-10-03-12-24-10/2121-1993>
- Συνθήκη TRIPs (ν. 2290/1995): http://www.opi.gr/images/library/nomothesia/ethniki/nomoi/2290_1995.pdf
- Αστικές, διοικητικές, ποινικές κυρώσεις

This article has been retracted at the request of the Editors-in-Chief.

Reason: It has come to the attention of the Editors-in-Chief of the International Journal of Human-Computer Studies that this article is highly congruent to the previously published work of J.P. Davis, K. Steury, R. Pagulayan, "A survey method for assessing perceptions of a game: The consumer playtest in game design", *Game Studies: the International Journal of Computer Game Research*, vol. 5, issue 1 (2005). The Editors have asked Elsevier to retract the Song and Lee article for the following reason: a substantial part of the literature review (Section 2.1) contains extracted passages without quotes or sufficient changes to the original text and lacks the necessary acknowledgement in the reference section.

This article has been retracted consistent with Elsevier Policy on Article Withdrawal (<http://www.elsevier.com/locate/withdrawalpolicy>).

The publisher apologizes for any inconvenience this may cause.

Corresponding author. Tel.: +82 2 2123 3108; fax: +82 2 364 2440.

<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1071581908000244>

Available online at www.sciencedirect.com

ScienceDirect

Int. J. Human-Computer Studies 65 (2007) 709–723

International Journal of Human-Computer Studies

www.elsevier.com/locate/jhcs

Authors of heuristic evaluation for game design: Towards massively multi-player online role-playing game

Seungkeun Song, Joohyeon Lee*

Received 14 December 2005; received in revised form 25 December 2006; accepted 13 June 2007
Communicated by S. Wiedenbeck
Available online 2 February 2007

The computer game industry has become the fastest growing field of the entertainment industry. However, only a very small number of products overcome the costs of production and generate earnings. According to traditional marketing wisdom, references must be analyzed correctly to create successful products, and in the gaming industry, such information must be used in the design process. This research aims to explore the key factors of heuristic evaluation for game design. A review of existing literature on game design and HCI was conducted along with an empirical research of a Massively Multi-player Online Game (MMORPG). We identified 19 usability issues in MMORPGs and presented a recommendation relevant to the issues. We applied to a new heuristic evaluation framework. We determined the relationship between key factors and four game design factors: game play, game narrative and game graphics. Moreover, the results presented 54 key factors for a heuristic evaluation framework for game design. The conclusions present key implications of our research in a game design context.

© 2007 Elsevier Ltd. All rights reserved.

Keywords: MMORPG; game design; usability; heuristic evaluation; design process

1. Introduction

The computer game industry has become the fastest growing field of the entertainment industry. However, only a very small number of computer game products overcome the costs of production and generate earnings (Armstrong and Hagan, 1993). According to traditional marketing wisdom, references must be analyzed correctly to create successful products (Kotler, 1994), and the game design process is crucial to ensuring gamer satisfaction (Fabricatore et al., 2002).

Recent studies have shown that the business model for Massively Multi-player Online Role-playing Game (MMORPG) relies mainly on gamer subscription fees, and that most gamers subscribe to only one game (Yee, 2003). The number of new subscribers tends to grow slowly relative to other types of games (Woodcock, 2003). Since the success of any future game title depends on how much interest it can garner in the traditional game market (Wagner, 2002), game novices should be able to enjoy games easily by lowering the game entry threshold. Consequently, researching game novices is as important as researching game experts (Cornett, 2004).

When current game design processes are examined, they proceed in the following order: synopsis, background and context research, script writing, visualization and concept art, interaction design, level design, materials, models and animation, media editing, programming, integration, beta test, and publishing (modified from Marmstein, 2004). One major problem of this process is that user satisfaction, or whether the game is fun or not, can only be determined after all the procedures have been completed. The time and cost of game development could be reduced if user satisfaction were known at the early stages of the design

*Corresponding author. Tel.: 82 2123 3108; fax: 82 2364 2440.
E-mail addresses: songk@yonsei.ac.kr (S. Song), jhyeon@yonsei.ac.kr (J. Lee).

0010-5819/\$ - see front matter © 2007 Elsevier Ltd. All rights reserved.
doi:10.1016/j.jhcs.2007.01.001

ScienceDirect

Journals Books

Shopping cart

Download full text in PDF Export Search ScienceDirect Advanced search

This document does not have an outline.

International Journal of Human-Computer Studies

Volume 65, Issue 8, August 2007, Pages 709–723

RETRACTED: Key factors of heuristic evaluation for game design: Towards massively multi-player online role-playing game

Seungkeun Song, Joohyeon Lee

Show more

doi:10.1016/j.jhcs.2007.01.001

Referred to by

Seungkeun Song, Joohyeon Lee

Retraction notice to "Key factors of heuristic evaluation for game design: T..."

International Journal of Human-Computer Studies, Volume 66, Issue 5, May 2008, Page 391

PDF (74 K)

This article has been retracted at the request of the Editors-in-Chief. Please see Elsevier Policy on Article Withdrawal (<http://www.elsevier.com/locate/withdrawalpolicy>).

Reason: It has come to the attention of the Editors-in-Chief of *International Journal of Human-Computer Studies* that this article is highly congruent to the previously published work of J.P. Davis, K. Steury, R. Pagulayan, "A survey method for assessing perceptions of a game: The consumer playtest in game design, *Game Studies: The International Journal of Computer Game Research*, vol. 5 (2005). The Editors have asked Elsevier to retract the Song and Lee article for the following reason: a substantial part of the literature review (Section 2.1) contains extracted passages without quotes or sufficient changes to the original text and lacks the necessary acknowledgement in the reference section.

The Publisher apologizes for any inconvenience this may cause.

Λογοκλοπή: Υποχρεώσεις

- Υποχρέωση αναφοράς κάθε δημιουργού / συνδημιουργού: η παράλειψη αναφοράς συνιστά σοβαρό πειθαρχικό παράπτωμα με ενδεχόμενες νομικές συνέπειες
- Υποχρέωση αναφοράς συνδημιουργών έργου κατά σειρά σπουδαιότητας της συμβολής τους
- Υποχρέωση αποφυγής της δημοσίευσης του ίδιου έργου σε διαφορετική μορφή χωρίς ή με επουσιώδεις αλλαγές
- Υποχρέωση τήρησης υποχρεώσεων σε περίπτωση που το δημοσίευμα αφορά αμειβόμενο έργο (βάσει σύμβασης με δημόσιο ή ιδιωτικό φορέα)

Σύγκρουση Συμφερόντων;

Competing interests statement The authors declare that they have no competing financial interests.

D. B. declares competing financial interests: see go.nature.com/jmunrh for details.

Competing financial interests

D.B. serves on the advisory board of Akili Interactive Labs.

Ευχαριστίες

- Πηγές χρηματοδότησης
- Άτομα π.χ. reviewers, συνεργάτες, συμμετέχοντες

Acknowledgments

We thank Ashley Anderson, Renjie Li, and David Feder for help with subjects, Mike Sugarman for help with figure preparation, Jan Drugowitsch for help with DDM simulations, and Josh Tenenbaum for helpful discussions. This work was supported by National Institutes of Health grant EY016880 and Office of Naval Research grant N00014-07-1-0937.3 to D.B., NIDA grant #DA022780 and a research grant from the James S. McDonnell Foundation to A.P., as well as award P30 EY001319 from the National Eye Institute. The content of the manuscript is solely the responsibility of the authors and does not necessarily represent the official views of the National Eye Institute or the National Institutes of Health.

Acknowledgements

We are grateful to the parents and children in Rochester NY who gave their time to facilitate the developmental aspects of the work reported here. Thanks also to Bruce McCandliss for comments on an earlier version of this manuscript. The research was made possible by a grant from the National Eye Institute to DB.

Ακαδημαϊκή Ακεραιότητα

- Τήρηση κανόνων επιστημονικής **τεκμηρίωσης**
- Μη **απόκρυψη** αποτελεσμάτων
- Η **κατασκευή** ή παραποίηση αποτελεσμάτων, σοβαρό πειθαρχικό παράπτωμα
- Τήρηση αρχών **ηθικής** και **δεοντολογίας**
- Ιδιαίτερη προσοχή σε προστασία **ευπαθών** ομάδων (π.χ. παιδιά)
- Διασφάλιση **συναίνεσης** συμμετεχόντων μετά από πληροφόρηση για την έρευνα
- **Δέσμευση** από αρχές συναίνεσης μετά από πληροφόρηση
- Προστασία ευαίσθητων **προσωπικών** δεδομένων
- Διασφάλιση **ανωνυμίας** συμμετεχόντων, προστασία προσωπικών δεδομένων, σεβασμός ατομικών και συνταγματικών δικαιωμάτων
- **Σεβασμός** πολιτιστικών και ατομικών διαφορών (φύλο, ηλικία, φυλή, εθνική προέλευση, θρησκεία, αναπηρία, κ.λπ.)

Εγκυρότητα και Αξιοπιστία

Στα εργαλεία και τη διαδικασία συλλογής δεδομένων

Κατά την ανάλυση των δεδομένων

Εγκυρότητα και Αξιοπιστία

- Στόχος ή αντικειμενικότητα της έρευνας, όχι προκαταλήψεις και μεροληψία (bias)

Οι Συμμετέχοντες είναι Εθελοντές! Θέματα μεροληψίας;

- Πάντοτε είναι εθελοντές! Συνεπώς, είναι το δείγμα «τυχαίο»;
- Κι αυτοί που δεν συμμετείχαν τελικά;
- Τι συνέπειες / περιορισμούς μπορεί να έχει αυτό;
- Σύμφωνα με έρευνες* οι εθελοντές έχουν κάποια **χαρακτηριστικά**: μεγαλύτερο επίπεδο εκπαίδευσης, υψηλότερη κοινωνική τάξη, μεγαλύτερη ανάγκη για κοινωνική αποδοχή, περισσότερο κοινωνικοί, περισσότερο αντισυμβατικοί, περισσότερο γυναίκες, λιγότερο αυταρχικοί, κ.α.
- **Συστηματικό σφάλμα κοινωνικής αποδοχής (Social desirability bias)**: Συμβαίνει όταν οι συμμετέχοντες απαντούν σύμφωνα με κοινωνικούς κανόνες ή σύμφωνα με αποδεκτές κοινωνικές συμπεριφορές και όχι σύμφωνα με την πραγματικότητα (για παράδειγμα, μειωμένη αναφορά κατανάλωσης αλκοόλ).

*π.χ. Rosnow, R. L., & Rosenthal, R. (1976). The volunteer subject revisited. *Australian Journal of Psychology*, 28(2), 97–108. <https://doi.org/10.1080/00049537608255268>

Εγκυρότητα και Αξιοπιστία

Αξιοπιστία (reliability)

Συνέπεια στις μετρήσεις

Εγκυρότητα (validity)

Μετρούμε αυτό που επιδιώκουμε να μετρήσουμε, δυνατότητα γενίκευσης

Target A
Poor Validity,
Good Reliability

Target B
Poor Validity
Poor Reliability

Target C
Good Validity,
Good Reliability

Εγκυρότητα και Αξιοπιστία: Ποσοτική Έρευνα

Εγκυρότητα

- Ακρίβεια των μέσων μέτρησης, εξασφάλιση ότι **μετράται αυτό που πραγματικά επιδιώκεται να μετρηθεί**, δυνατότητα γενίκευσης των αποτελεσμάτων
- Ένα εργαλείο μπορεί να είναι αξιόπιστο αλλά όχι έγκυρο
- Για να είναι έγκυρο πρέπει να είναι αξιόπιστο

Αξιοπιστία

- **Εργαλεία μέτρησης:** συνέπεια, σταθερότητα, δυνατότητα επανάληψης των μετρήσεων με παρόμοια αποτελέσματα – το εργαλείο **μετρά με τον ίδιο τρόπο κάθε φορά** που χρησιμοποιείται υπό τις ίδιες συνθήκες και με τα ίδια υποκείμενα

Εσωτερική και Εξωτερική Εγκυρότητα: Ποσοτική Έρευνα

Εσωτερική Εγκυρότητα

- Ο βαθμός **βεβαιότητας των εντοπιζόμενων σχέσεων μεταξύ των μεταβλητών** (μια συγκεκριμένη μεταβλητή προκάλεσε ένα συγκεκριμένο αποτέλεσμα – κι όχι άλλες μεταβλητές) π.χ. διδακτική τακτική Α οδήγησε στο συγκεκριμένο μαθησιακό αποτέλεσμα και όχι π.χ. η ωρίμανση των συμμετεχόντων
- Δυνατότητα των ερευνητών να βγάλουν σωστά συμπεράσματα σε ό,τι αφορά τη συσχέτιση των μεταβλητών

Εξωτερική Εγκυρότητα

- Αφορά τη δυνατότητα **γενίκευσης** των αποτελεσμάτων
- Προσοχή στην εξαγωγή λάθος συμπερασμάτων από τα δεδομένα σε σχέση με άλλα άτομα, πλαίσια ή καταστάσεις (και για την ποιοτική έρευνα)
- Προϋποθέσεις: εσωτερική εγκυρότητα και δυνατότητα επανάληψης της έρευνας (με ίδια αποτελέσματα) (Maxwell, 1992; Παρασκευόπουλος, 1993)

Εγκυρότητα και Αξιοπιστία: Ποιοτική Έρευνα

- Οι έννοιες συχνά συμπίπτουν.
- Χρησιμοποιούνται έννοιες όπως: η εμπιστευσιμότητα (trustworthiness), η φερεγγυότητα (credibility), η βασιμότητα (dependability), η μεταφερσιμότητα (transferability) και επιβεβαιωσιμότητα (confirmability)
- Η αξιοπιστία και η εγκυρότητα αφορούν τις **διαδικασίες συλλογής** και **ανάλυσης δεδομένων** που ακολουθεί ο ερευνητής.
- Η **εξωτερική εγκυρότητα** αφορά τη γενίκευση, δηλαδή την εφαρμογή των ευρημάτων σε άλλα πλαίσια, άτομα. Όμως στην ποιοτική έρευνα δεν τίθεται θέμα **γενίκευσης** των ευρημάτων στον πληθυσμό, καθώς περιγράφουν συγκεκριμένα φαινόμενα σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο ενός συγκεκριμένου χώρου (Creswell, 2009, σελ. 192).
- Όμως προσοχή, καθώς στην ποιοτική έρευνα εργαλείο έρευνας αποτελεί και ο ίδιος ο ερευνητής!

Εγκυρότητα: Ποιοτική Έρευνα

- Η εγκυρότητα στην ποιοτική έρευνα αφορά το κατά πόσο τα ευρήματα είναι **ακριβή από την προοπτική του ερευνητή και των συμμετεχόντων**.
- Αφορά κυρίως τη **θεωρητική γενίκευση**:
 - Τη **μεταφερσιμότητα (transferability)** όπου τα ευρήματα μιας ποιοτικής έρευνας μπορούν να έχουν ισχύ πέρα από το συγκεκριμένο πλαίσιο διεξαγωγής της έρευνας σε άλλα κοινωνικά πλαίσια που εκλαμβάνονται ως ομοειδή.
 - Τη δυνατότητα αξιοποίησης των ευρημάτων μιας ποιοτικής έρευνας για την **ανάπτυξη μιας ευρύτερης θεωρίας** (Mason, 2009).
- Οι ερμηνείες του ερευνητή βασίζονται στο συγκεκριμένο πλαίσιο, συμμετέχοντες ή συνθήκη και δεν αποτελούν προϊόν της φαντασίας του
- Είναι δυνατή η γενίκευση κάποιων φαινομένων σε παρόμοια πλαίσια, άτομα

Εξωτερική Εγκυρότητα: Παράγοντες που την επηρεάζουν

- **Ανεπαρκής ορισμός μεταβλητών** (description of variables): μη λεπτομερής περιγραφή της έρευνας για επανάληψή της
- **Επίδραση διαδικασίας έρευνας** (Hawthorn effect): αλλαγή συμπεριφοράς λόγω συμμετοχής στην έρευνα
- **Παρεμβολή πολλαπλής άσκησης** (multiple treatment interference): Πολλές μετρήσεις μπορεί να αλλάξουν τη συμπεριφορά
- **Ιστορία** (history): κάτι μπορεί να συμβεί κατά τη διάρκεια της έρευνας
- **Ωρίμανση** (maturation): βιολογικές και ψυχολογικές αλλαγές στους συμμετέχοντες. Οι συμμετέχοντες ωριμάζουν, αλλάζουν απόψεις για ένα θέμα, ή γίνονται πιο έμπειροι
- **Εξοικείωση** (testing): οι συμμετέχοντες εξοικειώνονται με τα όργανα μέτρησης
- **Όργανα μέτρησης** (instrumentation): αλλαγές που μπορεί να συμβούν στα όργανα μέτρησης, αλλαγή εργαλείου μέτρησης
- **Η επιλογή του δείγματος** (differential selection): διαφορετικά χαρακτηριστικά δύο δειγμάτων που συγκρίνονται
- **Φθορά λόγω αποχώρησης** (experimental mortality): αποχώρηση των συμμετεχόντων από την έρευνα
- **Διάχυση πληροφοριών** (treatment diffusion): η μία ομάδα πληροφορεί την άλλη για την έρευνα, μέλη της ομάδας ελέγχου και της πειραματικής ομάδας μιλούν μεταξύ τους
- **Ανταγωνισμός ομάδας ελέγχου** (control group rivalry): η ομάδα ελέγχου “αντιδρά”, προσπαθεί να ξεπεράσει το “μειονέκτημά” της (John Henry effect)

Παραδείγματα Διαδικασιών Ελέγχου (1/3)

- **Επιλογή δείγματος:** αντιπροσωπευτικό, όχι εξαναγκασμός, όχι ανταμοιβές. Περιγράφουμε λεπτομερώς τη διαδικασία δειγματοληψίας και το δείγμα
- **Διατύπωση ερωτημάτων** (ερωτηματολογίου, συνέντευξης): όχι χειραγώγηση, όχι ψυχολογική βλάβη σε συμμετέχοντες
- Προσοχή στη **διατύπωση των ερωτημάτων και τη στάση** του ερευνητή κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων, έτσι ώστε να μην καθοδηγούνται οι συμμετέχοντες με οποιοδήποτε τρόπο προς κάποια συγκεκριμένη απάντηση (Silverman, 2005)
- **Οι ερωτήσεις και οι απαντήσεις του ερωτηματολογίου** σαφείς, ξεκάθαρες και απλές στη διατύπωσή τους, έτσι ώστε να αποφευχθεί η περίπτωση μη αξιοπιστίας των απαντήσεων των υποκειμένων, λόγω παρανοήσεων ή μη κατανόησης των ερωτημάτων (εγκυρότητα του περιεχομένου/content validity) (Litwin, 1995) (ποσοτικές μέθοδοι)
- **Επανάληψη των ίδιων ερωτημάτων με διαφορετική διατύπωση**, έτσι ώστε να είναι δυνατή η διασταύρωση των απαντήσεων των συμμετεχόντων (alternate form reliability) (Litwin, 1995). (ποσοτικές μέθοδοι)
- **Εσωτερική συνέπεια** (internal consistency) ερωτημάτων που αφορούν τις ίδιες εννοιολογικές κατασκευές, με την εφαρμογή του συντελεστή αξιοπιστίας Cronbach's Alpha (Litwin, 1995). (ποσοτικές μέθοδοι)
- **Χρήση εργαλείων** (π.χ. ερωτημολόγιο, άξονες παρατήρησης, άξονες ανάλυσης) που έχουν ήδη ελεγχθεί για την αξιοπιστία και την εγκυρότητά τους από προηγούμενες έρευνες.
- **Πιλοτική έρευνα** για εξασφάλιση εγκυρότητας περιεχομένου (π.χ. σαφείς ερωτήσεις σε ερωτηματολόγιο)

Παραδείγματα Διαδικασιών Ελέγχου (2/3)

- **Μετέπειτα επικοινωνία** με τους συμμετέχοντες στις συνεντεύξεις ή στην παρατήρηση, έτσι ώστε να διασαφηνίζονται πιθανές ασάφειες ή να ζητούνται περαιτέρω λεπτομέρειες, προκειμένου να επιτευχθεί η επιβεβαίωση των ευρημάτων από τους συμμετέχοντες (Creswell, 2009, σελ. 191; Gibbs, 2007).
- **Συμμετοχή του Πληροφοριοδότη (Informant)**, εάν υπάρχει, σε όλα τα στάδια της ανάλυσης για τη διασφάλιση της εγκυρότητας της ερμηνείας του ερευνητή σε σχέση με την εμπειρία και τα νοήματα του Πληροφοριοδότη (ενίσχυση εσωτερικής εγκυρότητας)
- **Συμμετοχικά μοντέλα** έρευνας π.χ. συμμετοχή Πληροφοριοδότη (Informant) σε όλα τα στάδια της έρευνας (ενίσχυση εσωτερικής εγκυρότητας)
- **Πολλαπλές παρατηρήσεις** ενός πλαισίου ή φαινομένου σε βάθος χρόνου π.χ. σε διάρκεια κάποιων μηνών (ενίσχυση εσωτερικής εγκυρότητας)
- **Κατά την ανάλυση - επεξεργασία όλων των δεδομένων**. Παρουσίαση υποδειγματικών αλλά και αποκλιουσών περιπτώσεων που πιθανώς αντιτίθενται στα υπόλοιπα ευρήματά μας (Creswell, 2009, σελ. 191), με διερεύνηση των αιτιών και του πλαισίου τους, και τοποθέτησή τους στο πλαίσιο ανάλυσής μας (Silverman, 2005; Gibbs, 2007).
- **Διαθέσιμα τα πρωτογενή δεδομένα**. Παρατίθενται ως τεκμήρια (π.χ. αποσπάσματα συνεντεύξεων) (Gibbs, 2007; Silverman, 2005, σελ. 224)

Παραδείγματα Διαδικασιών Ελέγχου (3/3)

- **Συνέπεια της χρήσης των κωδικών** κατά την κωδικοποίηση των δεδομένων επιβεβαίωση με π.χ. τυφλή κωδικοποίηση από 2ο κωδικογράφο, επαναληπτική κωδικοποίηση από τον 1ο κωδικογράφο. Ανάλυση αξιοπιστίας μεταξύ των κωδικογράφων (interrater reliability) χρησιμοποιώντας το ποσοστό συμφωνίας (%) και το τεστ Kappa για τον προσδιορισμό της συνέπειας μεταξύ των κωδικογράφων.
- Συγκέντρωση διαφορετικών δεδομένων από διαφορετικές πηγές για **τριγωνοποίηση** των δεδομένων (data triangulation), π.χ. συνεντεύξεις, παρατηρήσεις, ανάλυση κειμένων (Cohen & Manion, 1994; Creswell, 2009, σελ. 191; Gibbs, 2007; Silverman, 2005) (ενίσχυση εσωτερικής εγκυρότητας)
- Χρήση μικτών μεθόδων
- **Συμπεράσματα βασισμένα στα δεδομένα και τα ευρήματα!** Οι δικές μας ερμηνείες θα πρέπει να διακρίνονται από τα ευρήματα της έρευνας.
- Συνεργασία και σχόλια **από άλλους ερευνητές** (ενίσχυση εσωτερικής εγκυρότητας)
- **Καταγραφή πιθανών προκαταλήψεων** (bias) του ερευνητή π.χ. σε ενότητα με τίτλο “Ο Ρόλος του Ερευνητή”. Ίσως ο ερευνητής / η ερευνήτρια ήταν επίσης και ο δάσκαλος / η δασκάλα των παιδιών; Τι επίπτωση θα έχει αυτό στην έρευνα; (ενίσχυση εσωτερικής εγκυρότητας)

Βιβλιογραφία - Πηγές

- Golafshani, N., (2003), Understanding Reliability and Validity in Qualitative Research, The Qualitative Report Volume 8 (4), σελ. 597-607. <http://www.nova.edu/ssss/QR/QR8-4/golafshani.pdf>
- Litwin, M. (1995), How to Measure Survey Reliability and Validity. Sage Publications
- Maxwell, J. A. (1992). Understanding and validity in qualitative research. Harvard Educational Review, 62(3), 279-300.
- Nuremberg Code: https://en.wikipedia.org/wiki/Nuremberg_Code
- Εκπαιδευτικό πρόγραμμα ΟΠΙ για την προστασία της Πνευματικής Ιδιοκτησίας και των Συγγενικών Δικαιωμάτων: <https://www.copyrightschool.gr/>
- Επετηρίδα της Ψυχολογικής Εταιρείας Βορείου Ελλάδος, 2003, τόμος 2, 31-48
- Οργανισμός Πνευματικής Ιδιοκτησίας: <http://www.opi.gr/index.php>
- Παρασκευόπουλος, Ι. (1993). Μεθοδολογία Επιστημονικής έρευνας, Αθήνα: Ιδιωτική Έκδοση.
- Χασσάνδρα, Μ., Γούδας, Μ. (2003). Κριτήρια εγκυρότητας και αξιοπιστίας στην ποιοτική – ερμηνευτική έρευνα.. Επιστημονική Επετηρίδα της Ψυχολογικής Εταιρείας Βορείου Ελλάδος, 2003, τόμος 2, 31-48